KESKI-
SUOMEN
HYVINVOINTI-
ALUE

12.5.2025

Asiantuntijalausunto hallintovaliokunnalle
Keski-Suomen hyvinvointialue

Keski-Suomen hyvinvointialueen asiantuntijalausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle 14.5.2025

Asia: VNS 2/2025 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026-2029

Hyvinvointialueiden rahoitus on riittämätön suhteessa palvelujen järjestämistä koskeviin velvoitteisiin

Julkisen talouden suunnitelma sisältää hyvinvointialueiden taloutta koskevan osion. Hyvinvointialueiden taloutta, valtion toimenpiteiden vaikutuksia sekä hyvinvointialueiden valtion rahoitusta käsitellään julkisen talouden suunnitelmassa kokonaisuutena.

Osana hyvinvointialueiden talouden tarkastelua julkisen talouden suunnitelmassa on arvioitu hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyyttä hyvinvointialuelain mukaisesti. Arvioinnissa viitataan Sosiaali- ja terveysministeriön maaliskuussa 2025 laatimaan selvitykseen, jonka mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä kertynyt tieto ja käytetyt mittarit eivät vielä ole riittävän vertailukelpoiset yksilöimään kaikkia eri palveluita ja alueita, joissa järjestäminen on mahdollisesti vaarantunut. Selvityksessä todetaan lisäksi, että hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon talouden ja toiminnan tietopohja on edelleen siten puutteellinen, ettei vertailukelpoista arviointia palvelu- ja hyvinvointialuekohtaisesta rahoituksen tason riittävyydestä ole mahdollista tehdä.

Tosiasiassa hyvinvointialueiden valtion rahoitus on alimitoitettu ja riittämätön. Rahoitus ei vastaa täysimääräisesti hyvinvointialueille vuoden 2023 alussa siirtyneen toiminnan tosiasiallista kustannustasoa eikä vuosina 2023-2024 tapahtunutta kustannustason muutosta. Vuonna 2023 hyvinvointialueiden yhteenlaskettu alijäämä oli noin 1,3 Mrd euroa ja vuonna 2024 julkisen talouden suunnitelman mukaan, alueiden tilinpäätösarvioiden perusteella noin 1,2 Mrd euroa. Rahoituksen jälkikäteistarkistus korjaa rahoituksen tasoa ja tasapainoa vuodelle 2025 hyvinvointialueiden yhteenlasketulla tasolla, mutta aluekohtaisesti on merkittäviä eroja siinä, kuinka hyvin jälkikäteistarkistus korjaa rahoituksen tasoa vastaamaan hyvinvointialueelle siirtyneitä kustannuksia.

Selonteon sivuilla 57-58 on esitetty arviolaskelma hyvinvointialueiden tuloista ja menoista vuosina 2023-2029. Laskelman mukaan hyvinvointialueiden yhteenlaskettu kumulatiivinen tulos vuoden 2026 lopussa on -2,2 Mrd euroa ja kehyskauden lopussa vuonna 2029 -4,7 Mrd euroa.

KESKI-
SUOMEN
HYVINVOINTI-
ALUE

12.5.2025

Asiantuntijalausunto hallintovaliokunnalle
Keski-Suomen hyvinvointialue

Julkisen talouden suunnitelmassa päätetyt uudet sopeutustoimet ja hyvinvointialueiden tehtävien ja velvoitteiden keventäminen eivät korjaa hyvinvointialueiden rahoituksen perusongelmaa, eli velvoitteisiin nähden riittämätöntä rahoitusta. Hyvinvointialueiden taloudellinen tasapainotila heikkenee entisestään, sillä tehtävien ja velvoitteiden keventämistä vastaavaa rahoituksen leikkausta alueille ei voida täysimääräisesti sopeuttaa hyvinvointialueiden toiminnassa ja taloudessa. Keski-Suomen hyvinvointialueen arvion mukaan velvoitteiden keventämiselle arvioidut taloudelliset säästöt ja niitä vastaava rahoituksen leikkaukset ovat osin ylimitoitettu.

Julkisen talouden suunnitelman mukaisella rahoituksella hyvinvointialueet eivät voi kattaa taseeseen kertyneitä alijäämiä lainsäädännön mukaisesti vuoteen 2026 mennessä

Julkisen talouden suunnitelmassa on todettu, että hyvinvointialueiden tulee kattaa taseeseen kertyneet alijäämänsä lain edellyttämässä määräajassa, eli vuoden 2026 loppuun mennessä.

Selonteossa kuvataan, että kaikille hyvinvointialueille on kertynyt alijäämää ensimmäiseltä toimintavuodelta 2023. Tilinpäätösarviotietojen perusteella kaikille alueille kertyi uutta alijäämää myös vuonna 2024. Helsingin kaupungin tulos oli sen sijaan ylijäämäinen molempina vuosina. Näin ollen kaikkien alueiden Helsinkiä lukuun ottamatta pitäisi kerryttää vastaavan suuruinen ylijäämä vuosien 2025—2026 aikana saadakseen alijäämänsä katetuksi määräajassa. Selonteossa esitetyn laskelman mukaan usealla hyvinvointialueella alijäämien kattaminen määräajassa edellyttäisi mittavaa kustannusten vähentämistä, eniten Keski-Suomen hyvinvointialueella, -22,9 %. STM on arvioinut selvityksessään, että alijäämien kattaminen hyvinvointialueilta edellytetyssä aikataulussa edellyttää useilla alueilla sopeutustoimenpiteitä, jotka saattavat vaarantaa lakisääteisten sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisen.

Hyvinvointialuelaissa määritelty alijäämänkattamisvelvoite ja arviointimenettelyn kriteeristö on otettu suoraan kuntalainsäädännöstä, sillä erotuksella, että hyvinvointialueiden alijäämän kattamisaikataulu on vuoden tiukempi kuin kuntataloudessa. Alueilla ei kuitenkaan ole käytettävissä samoja keinoja talouden tasapainottamiseen kuin kunnilla on ollut. Hyvinvointialueilla ei esim. ole verotusoikeutta eikä laajaa yleistä toimialaa. Toisin sanoen rajatulla toimialla toimivilla ja lainsäädännössä tarkasti määrätyllä palveluiden järjestämisvastuulla hyvinvointialueilla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta kattaa miljardiluokkaan nousevia kertyneitä alijäämiä hallintoa tai prosesseja tehostamalla ilman, että valtion rahoituksen tasoa korjataan aluekohtaisesti tai alijäämän kattamismenettelyä muutetaan. Alkuperäisten rahoituslaskelmien mukaisesti hyvinvointialueiden olisi pitänyt aloittaa toimintansa vuonna 2023 rahoituksellisesti tasapainoisessa tilanteessa ja rahoitukseen kohdistuvien leikkausten oli määrä alkaa asteittain vuodesta 2025 alkaen

(palvelutarpeen kasvun huomiointi rahoituksen tasossa vain 80 %:sti vuodesta 2025 alkaen).

Valtioneuvoston oikeuskansleri on 23.4.2025 antanut lausunnon liittyen hyvinvointialueiden talousnormiston ja järjestämisvastuuta määrittävän lainsäädännön väliseen ristiriitaan. Lausunnossaan oikeuskansleri on todennut, että osana rahoitusperiaatteen toteuttamisen mahdollisimman toimivien lainsäädännöllisten puitteiden harkintaa voidaan harkita myös hyvinvointialueen alijäämän kattamista koskevan hyvinvointialuelain 115 §:n sisältöjä ja määräaikoja.

Hyvinvointialueiden talous eriytyy eikä rahoitusperiaate toteudu aluekohtaisesti

Julkisen talouden suunnitelmassa todetaan, että Rahoitusperiaatteen tulee toteutua koko maan tasolla, mutta myös alueittain (PeVL 15/2018 vp s. 21). Silloin olennaista on se, miten koko maan tason rahoitus kohdentuu alueiden kesken.

Selonteko sisältää arvioinnin rahoitusperiaatteen toteutumisesta. Arvioinnissa todetaan mm., että alueiden tilanteet ovat eriytymässä. Arvion mukaan rahoitusta pidetään tässä vaiheessa kokonaisuutena riittävänä lakisääteisten tehtävien turvaamiseen. Kuitenkin aluekohtaisen kustannusten kasvun hillintätarpeen perusteella on olemassa riski, että yksittäisillä alueilla sopeutusvaade muodostuu liian kovaksi ja valtion rahoitus ja lakisääteiset tehtävät eivät olisi kehyskaudella yhteensovitettavissa.

Valtioneuvoston oikeuskansleri on 23.4.2025 antanut lausunnon liittyen hyvinvointialueiden talousnormiston ja järjestämisvastuuta määrittävän lainsäädännön väliseen ristiriitaan. Lausunnossaan oikeuskansleri toteaa mm., että valtion on lainsäätäjänä hyvinvointialueiden rahoituslain säännöksin huolehdittava perusoikeuksien rahoitusperiaatteesta eli siitä, että hyvinvointialueilla on yleisesti rahoituksensa puolesta riittävät edellytykset huolehtia järjestämisvastuulleen kuuluvista tehtävistä. Hyvinvointialueiden järjestämisvastuuta ja rahoitusta koskevan lainsäädännön mukaisen rahoitusperiaatteen toteutuminen edellyttää, että ministeriöt seuraavat riittävän ajantasaisesti hyvinvointialueiden tilannetta ja ryhtyvät tarvittaviin lainsäädännöllisiin ja muihin toimenpiteisiin. Perustuslakivaliokunnan lausuntojen mukaisesti rahoitusperiaatteen toteutuminen täytyy turvata säädösperusteisesti.

Rahoitusperiaatteen toteutuminen aluekohtaisesti edellyttää rahoituslainsäädännön kehittämistä

Hyvinvointialueiden rahoituslainsäädännön kehittämisessä tulee kiinnittää huomiota siihen, että rahoitusjärjestelmän pääpaino on tarkoituksenmukaisesti palvelutarpeeseen perustuvassa aluekohtaisessa rahoituksessa. Rahoitusjärjestelmää säädettäessä on

tehty valinta siitä, että rahoituksen jälkikäteistarkistus tapahtuu kansallisella tasolla ja kohdennetaan alueille määräytymistekijöiden pohjalta.

Rahoitusjärjestelmässä määräytymistekijöiden tarkoituksena on huomioida alueiden välisiä olosuhde-eroja ja kohdentaa rahoitus oikeudenmukaisesti alueiden kesken. Hyvinvointialueiden ensimmäisten vuosien rahoituksen perusteella on nähtävissä, että rahoitusmalli ei toimi kaikilta osin tarkoituksenmukaisesti eikä se varmista rahoitusperiaatteen toteutumista aluekohtaisesti. Vaativa rahoitusjärjestelmän kehitystyö tulisi aloittaa ensi tilassa ja etsiä ratkaisuja, joilla kaikki alueet saatetaan samojen rahoitusperiaatteiden piiriin hallitusti ja samalla ennaltaehkäisten liian suuria aluekohtaisia muutoksia.

Luottamus rahoitusjärjestelmään ja sen kannustavuuden sekä rahoituksen ennakoitavuuden kasvattaminen tulisi priorisoida tulevan kehittämistyön pohjaksi. Lähtökohtana tulee olla, että siirtymäkauden jälkeen kaikkien alueiden rahoitus perustuu yhdenvertaisuusperiaatetta noudattaen yhtenäiseen tarveperusteiseen malliin.

Selonteossa kuvataan, että rahoitusmallin kehittämisellä hallitusohjelman mukaisesti on vaikutuksia aluekohtaiseen rahoitukseen. Rahoitusmallia kehitetään hallitusohjelman mukaisesti siten, että aluekohtainen rahoitus kohdentuisi nykyistä paremmin alueen palvelutarpeen perusteella. Rahoitusmallia uudistettaessa on osaltaan varmistuttava rahoitusperiaatteen toteutumisesta ja mahdollisissa isommissa muutoksissa varmistettava riittävä asteittainen siirtymä täysimääräisiin muutoksiin. Myös alueellisten palvelutarvekertoimien ja siten rahoituksen muutoksia on ennakoitavissa lähivuosina niin väestörakenteen muutosten kuin tietopohjan paranemisen seurauksena.

Rahoitusmallin uudistamisessa on kiinnitettävä huomiota myös kansalliseen ohjaukseen tietopohjan yhdenmukaisuuden varmistamiseksi

Rahoitusmallin uudistamisessa on kiinnitettävä huomiota myös kansalliseen ohjaukseen tietopohjan yhdenmukaisuuden varmistamiseksi. Tämä on välttämätöntä, jotta kaikkien kansalaisten yhdenvertaisuus ja perusoikeuksien toteutuminen turvataan riippumatta siitä, missä päin Suomea he asuvat.

Keski-Suomen hyvinvointialue on tehnyt valtiovarainministeriölle oikaisuvaatimuksen vuoden 2025 valtion rahoituksesta. Hyvinvointialueiden valtion rahoitus perustuu merkittäviltä osin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarvekertoimiin, jotka indikoivat kunkin alueen sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvetta. Palvelutarvekertoimien laskennan pohjana käytetään sosiaali- ja terveydenhuollon hoitotapahtumiin liitettyjä diagnoositietoja. Hyvinvointialueen tekemässä selvityksessä on havaittu, että

palvelutarvekerrointen laskennassa käytetystä aineistosta on puuttunut Keski-Suomen osalta lähes 30 000 diagnoositietoa. Kuluvan vuoden rahoitus perustuu vuoden 2022 diagnoositiedoille ja hyvinvointialueen näkemyksen mukaan ne ovat olleet puutteelliset. Hyvinvointialueen laskelman mukaan rahoituksesta puuttuu 45,6 miljoona euroa, mikäli laskelmaan ei tule muita muutoksia. Diagnoosien kirjaamisen kansallinen ohjeistus on ristiriitainen. Kansallisen ohjeen mukaan vain hoitotapahtumaan suoraan liittyvät diagnoosit tulee kirjata potilaskertomukseen. Tarvelaskentaa varten pitkäaikaisten sairauksien diagnoosien voimassaolo tulisi varmistaa vuosittain yhdistämällä ne hoitotapahtumien kirjauksiin riippumatta siitä, liittyvätkö ne millään tavalla vuoden aikana tapahtuneisiin hoitotapahtumiin. Hyvinvointialueiden erilaisten käytäntöjen vuoksi niiden rahoituksen pohjana käytetyt tarvekertoimet eivät ole yhteismitallisia, mikä on johtanut Keski-Suomen kannalta epätarkoituksenmukaiseen rahoituksen kehittymiseen.

Samasta syystä Keski-Suomen hyvinvointialueella valmistellaan parhaillaan myös rahoituslain 27 §:n mukaisen saamatta jääneen edun hakemista vuosien 2023 ja 2024 rahoituspäätöksiin.

Lisäksi Keski-Suomen hyvinvointialue on toimittanut valtioneuvostolle 17.4.2025 esityksen siitä, että Keski-Suomen hyvinvointialueen rahoituksen oikeellisuudesta vuosina 2023–2025 tulisi tehdä riippumaton selvitys, jonka tavoitteena on selvittää, paljonko alueen rahoitus on jäänyt vaille sen todellista palvelutarvetta diagnoosikirjausten puutteellisuuden takia. Selvityksen perusteella valtion tulisi oikaista Keski-Suomen hyvinvointialueen rahoitus palvelutarpeen mukaiselle tasolle. Hyvinvointialue esitti valtioneuvostolle myös, että jatkossa on huolehdittava siitä, että kaikki alueet saavat kansallisesti selkeät ja yhdenmukaiset ohjeet diagnoositietojen kirjaamisesta. Lisäksi tarvitaan teknisiä ratkaisuja, joilla kirjaaminen ja hyvinvointialueen näkymä THL:lle kirjautuneisiin tietoihin toteutuu hyvinvointialueilla mahdollisimman automaattisesti ja kattavasti. Valtion tulee ottaa rahoituspohjan virheellisyys huomioon jo nyt vuosien 2026 ja 2027 valtion rahoituskehyksissä sekä mainittujen vuosien tulo- ja menoarvioissa.

Yhteenveto

Hyvinvointialueen näkökulmasta ensisijaista on, että julkisen talouden suunnitelmassa tehtävillä päätöksillä korjattaisiin hyvinvointialueiden rahoituksen perusongelmaa ja varmistetaan, että hyvinvointialueiden valtion rahoitus vastaa niiden tehtävien ja velvoitteiden edellyttämää tasoa. Taseen kertyneiden alijäämien kattaminen hyvinvointialuelain mukaisesti vuoden 2026 loppuun mennessä ei ole mahdollista julkisen talouden suunnitelman mukaisella rahoituksella, kuten suunnitelmaan sisältyvä laskelma osoittaa.

KESKI-
SUOMEN
HYVINVOINTI-
ALUE

12.5.2025

Asiantuntijalausunto hallintovaliokunnalle
Keski-Suomen hyvinvointialue

Rahoitusperiaatteen toteutuminen aluekohtaisesti tulee varmistaa ja rahoitusmallia tulee kehittää siten, että se huomioi nykyistä paremmin alueiden väliset erot ja alueiden todellisen palvelutarpeen. Rahoitusmallin uudistamisessa on kiinnitettävä huomiota myös kansalliseen ohjaukseen tietopohjan yhdenmukaisuuden varmistamiseksi.

Aija Suntioinen
talousjohtaja
Keski-Suomen hyvinvointialue
puh. 040 185 9985, aija.suntioinen@hyvaks.fi